IACOBI SADOLETI EPISCOPI CARPENTORACTIS INTERPRETATIO IN PSALMUM…

Jacopo Sadoleto

Iacobi Sadoleti Epi-
ſcopi Carpentoractis
Interpretatio in Pſal-
mum Miſerere mei
D. ſ. m. m. t.

Iacobus Sadoletus Carpẽtoracti. Io. Matthæo Giberto Episcopo Veronæ. S. P. D.

SAEpe in sermonibus nostris, quos amicissime, & suauissime inter nos habere soliti sumus, incidit mentio de literis sacris, quibus tu, pro tua præstanti in res christianas uolũtate, mirifice deditus es, cumq; laudares uehemẽter Psalmorum uolumen, deq; eo ita sentires, nihil esse uirtuti, religioniq; conducens, quod non in illo libro præclare scriptum & præceptũ esset, nemini assentiri me tibi, iacereq; præterea significationem eiusmodi, cupere me, si unquam ocium essem nactus, interpretari uolumen illud, & commentarios conficere, in quibus commouendis legentium animis ad amorem rerum sacrarum & studiũ ueræ pietatis, omnẽ meam curam & diligentiam ponere cogitarem, quibus te meis uerbis recordor cõmotum suspicasse aliquãto contẽtius, atq; ut facile tua proba mens & animus erga Deum propensius appareret, instituisse petere a me, ut si minus omnes, saltem psalmos aliquot in præsentia sumerem interpretandos, quo tibi maxime sitienti eorũ quæ in his inclusa & abdita sunt, mysteriorum, meã opinionem & sententiam aperirem. In quo etsi uincebar omnino amore tui, tuæq; uoluntati non parere nefas ducebã, tamen q̧ tibi mea occupatio ipsa denegabat, reieci te ad scriptores ueteres sanctissimos homines, quorũ plures ac uariæ in id opus lucubrationes extant egregie scriptæ, ex quibus posses intelligentiæ haurire

tantum quantum uelles. Quos omnes tu cum optime haberes cognitos, dixisti, probare te quidem scripta il/lorum & maximi facere, sed q eorum nonnulli ieiunius scribant, quam tantarum rerum uideatur explicatio po/stulare, quidā propositis sententiæ finibus egressi, alie/niora quandoq; colligant, cupere te in alteris quidem aliquanto plus ubertatis, in alteris minus redundantiæ. Suscepi igitur tuo isto desiderio & beniuolētia addu/ctus, unius Psalmi munus, non tam interpretandi nunc quidem, quam exempli in eo ædendi, ad quod, meo quidem iudicio, omnem huiusmodi interpretationem tractari oporteret, non eadē fortassis ubiq; copia, sed eundem ad modum, quo sensa illa mystica & diuina, non solum scrutantibus patere possent, sed adhiberen/tur animis quoq; ad ariorē Dei & huius coelestis scien/tiæ cultū accendendis. Nam qui in una insistunt litera, aut qui moralem sensum dūtaxat, quiq; mysticum, alle goricumue suscipiunt, ii mihi uidentur in eo corpore, quod tractandum totum est, sectiones facere minime necessarias, ut si in Phidiæ statua, cum integrum simu/lacrū cognoscere aueremus, basim ipsam tantūmodo, aut aliquod seorsum membrum niterentur demonstra/re. neq; ego hoc, q ego omnia putem confundenda. qui enim id liceat, in tam immensa Spiritus Sancti co/pia, cuius momento in uniuersa permeans uis est? Sed q ut captus erit intelligentium, utiliora quæq; & præ/clariora statuam non oportere postponi. Verū de hoc meo iudicio tuum mi Giberte doctissime futurum est iudicium. Elegi autem Psalmum hunc, qui mihi maxi/me & meis fortunis aptus est, qui in his uitæ mortalis

fluctibus enauigandis obruerer plane, infirmo admo-
dum & debili meæ uirtutis remigio, nisi ad misericor-
diam Dei tanquã ad portum meæ spei & salutis rece-
ptum haberem, ad quam quidem poscendam atq; im-
plorandam, hic proprie Psalmus ordine quinquagesi-
mus, uidetur esse factus. Hanc uero ipsam lucubratiun-
culam, tibi potissimum & nomini tuo dedicaui, multis
quidem de causis, uel doctrinæ tuæ, uel uirtutis, uel
summi inter nos amoris. Nam cum nulli par duobus
nobis in hac ciuitate amicitia est coniunctius, tum tua
uirtus eiusmodi est, ut pene incredibili, & inaudita lau-
de, neq; maximarum multitudine occupationum de
bonarum literarum studiis aliquid imminuat, nec prop-
ter literas quicquam patiatur negociis esse detractũ,
imitus quin ipsos etiam doctrinæ, ac scientiæ præcla
ros & uberes ad res gerendas trãsferat. Adde quod uel
caput est necessitudinis nostræ, quod eidem Pontifici
maximo ambo operam nauamus, cuius mens præci-
pue ad res sacras propensa est. Qui cura, labore, consi-
lio, sapientia ad fulciẽdas christianitatis ruinas a Do-
mino Deo electus, tam admirabilem præstat integrita
tem ac diligentiam, ut in hoc uno, illa longe eminens,
& cæteris multum prælata pontificia dignitas, uirtute
ipsius tamen ac religione ualde inferior esse uideatur,
cui dum in inseruiendo sumus, satis nos beatos esse iu-
dicamus. Sed hæc hactenus. Tu ut munusculum hoc a
me grate accipias, magnopere a te mi Giberte iucun-
dissime peto.   Vale.

In Psalmum MISERERE Argumentum.

DAVID, Isai bethleemitæ filiorum natu minimus, decorus & pulcher aspectu, cum greges Patris sui quotidianus ductaret ad pascua, muniente iam Domino ad liberationem humani generis uiam in Christo Iesu filio suo ex sanguine Dauidis, eodem Deo Samuelem Prophetam ad id operis legante, inopinātibus omnibus, inunctus in Regem est. Quæ unctio erat certissimum indicium futuri Principatus, Reges tunc palam in populo suo Israel creante Deo, quod nunc in omni natione facit occulte. Itaq; haud multo post accersitus in aulam Saulis Regis, ac deinde ad exercitum factis fortibus cognitus, nobilitatus fama, diuino etiā consilio de eo diuulgato, pro successore Regis haberi omnibus cœpit, ob quæ suspectus primo infensusq; Regi, atq; eidem sæpe reconciliatus, alterna nūc gratia, nunc inuidia, postremo quæri ad mortem ab eo cœptus est. Ita sæpe insidijs & periculis agitatus, ac quandoq; pene circūuentus, Deo tamen inimicorum consilia aduersus seruum suum ad nihilum redigēte, incolumis seruatus est, donec Saule & filio Saulis Ionatha a Philisteis in prælio interfectis, Regnū Iuda primum, post totius Israelis, obtineret. Quod cum administraret uirtute quadam egregia, gereretq; sese aduersus Deum pie, erga homines prudenter, præsenti quoq; Dei auxilio, & magnis promissionibus confirmatus, qui perpetuaturū se Dauidis semen in Regni æter-

nitatem spoponderat, auxit, & stabiliuit imperium, ho/
stibus finitimis circũquaq; perdomitis, re & gloria do
mi parta. Verum, ut sunt hominum ingenia proclinia
ad delinquendum, quorum sæpe uirtutis neruos secun
dæ res dissoluunt, quos aduersæ intenderant, in facinus
& scelus, abalienato a Deo animo, libidine cæca la/
psus est, obsidebat ea tempestate Rabba oppidum ui/
cinæ Syriæ, Duce exercitus Ioab Saruiæ filio. Ipse do/
mi manens, ubi forte die ociosiore, cũ inambularet in
pergula, excelso & circumprospectante loco, aspexit
repente e regione mulierem honesta facie & liberali
Bersabee nominatam, uxorem Vriæ uiri fortis, & tunc
in exercitu pro Regis fama & uictoria dimicantis, in ea
subito cõmotus Rex, accersitam compressit, grauidaq;
facta, cũ cerneret periculum illi a uiro, a cæteris igno/
miniam in promptu esse, missis ad Duces suos literis,
Vriam hostibus prodẽdum in prælio, & interficiendũ
curauit. Ipse Bersabee potitus est. Non tulit hãc iniqui
tatem iustus Deus, missoq; propheta Nathan, denun/
ciauit ultionem Dauidi a domesticis stupris & cædi/
bus, ab ipsius fuga, filiorum morte, percussit illico Re/
gis animum peccati deformitas, & pristini status mo/
mordit recordatio, cum cogitaret iam confusus men/
te, ac perterritus in quem locum sese imprudens de/
misisset, quo e gradu diuinæ gratiæ præceps in abru/
ptum uitiorum datus esset. Igitur urgente ui poeniten/
tiæ, etiam horrore sceleris, ac desyderio reconciliãdæ
Dei uoluntatis incendentibus dolorem, in huius sancti
& uere salutaris Psalmi gemitum prorũpit, peccatum
quod sedulo occultarat, aperte confitens, supplicium

quod cõminatus fuerat Deus, non recusans, ipsius tanⸯtum misericordiam & peccati sui extersionem, ueteris quoq; gratiæ restitutionem implorans. Qui Psalmus cuncto quidẽ ægrotanti generi humano præcipue conⸯuenit. Sed is nunc nobis ex Dauidis persona interpreⸯtandus est. Qui etiam latinis & græcis, in finem inscriⸯbitur, quoniam sensus eius & Prophetia ad ulteriora transit tempora.

MISERERE mei deus secundũ magnam misericordiam tuam, Et secundum multitudinẽ miserationum tuarum dele iniquitatem meam.

Statim de principio apparet facinoris grauitas, & poenitentiæ uis, ac doloris magnitudo, magnam enim continuo implorat misericordiã. prætermisit autem narrationem culpæ, quã admiserat, uel tanquam aduersus Deũ, cui omnia aperta esse intelligebat, uel secutus affectum communis naturæ, quo solent, qui aliquo intolerabili malo ita oppressi sunt, ut necessitas auxilii nõ recipiat moram, dimissis cæteris, illud ipsum unum iterare clamando, quod efflagitant. Sic Dauidi maximũ erat malorum, & morte longe peius, alienum a Deo esse. Itaque misericordiam protinus implorat, excutere quippe a se conatur pondus peccati, quo deprimebatur, ut redire possit cũ Domino in gratiam, unde unius criminis culpa fuerat repulsus, ac deiectus. Ac in Dauide quidẽ hæc geminata, & usque adeo uehemens Dei misericordiæ efflagitatio declarat impatientiam dissidii, uim doloris, poenitentiam criminis. Populo uero in captiuitate posito, & nobis misere affectis, quonammodo necessaria est? qui non uno crimine conuicti, sed uno uix, aut altero in uita recte facto continuata scelera distinguẽtes, hac spe sola diuinæ misericordiæ salui esse possumus. neque expetimus eam tamen, & obstinati pergimus, ceu fluctum ex fluctu, sic peccatum ex peccato

inuenientes. At magnus ille Dauid ita pauloante apud Deum gratiosus, ut maximi promissi ab eo dignus habitus esset, quiq; ipso utebatur Deo & patrono & consiliario, nunc prostratus & gemens, Miserere mei Deus inquit, tantum ne ?immo secundum magnam misericordiam tuam. Nam magnum suum intelligebat peccatum, ad uulneris porro magnitudinem, par medicinæ uis adhibenda erat. itaq; oleum coelestis misericordiæ totum in se effundi orat, & omneis miserationum fontes inuergi, ut deleantur penitus criminis sui uestigia, cui si tãta uis miserationis necessaria erat, quæ satis erit nobis ? nisi q̃ Dei misericordia infinita est, infinitum est quod offendimus peccando, doleamus modo hoc ipsum nos peccare, infinitum est quod parcit miserendo.

Et secundum multitudinem miserationum tuarum, dele iniquitatem meam.

Multiplex peccatum non una miseratione contentum esse potest, & sane multis modis deliquerat Dauid. Nã & libidinosus, q̃ non suam, & iniustus, q̃ alterius toro castis nuptiis illigatam mulierem uiolauerat, & crudelis, quod innocentem sanguinem mandauerat effundi, & ingratus, q̃ homini de se benemerito, ciuẽtam mortem obtulerat. quam excetram tot delictorum ab uno libidinis facinore prouenietium, multitudo quoq; diuinatum miserationum debuit extinguere. multæ sunt, inquit, alio loco, miserationes tuæ domine. quæ nisi ualde multæ essent, nec ita multis ignosceretur, nec ita sæpe, neq; ita multum, tãtæ autem & tam multæ sunt,

ut si in unum locum conferantur, omnium hominum quot sunt, fuerunt, erunt, iniquitates & peccata, quan multitudo nullo contineri numero uidetur, longe tamen sint plures miserationes Dei. proinde nemo in diffidentiam cadat, ad multitudinem tantum iniquitatum suarũ, imploret multitudinem Dei miserationũ, & paucas secum lacrimas symbolum humilitatis & uerae poenitentiae afferat, sit quantumuis coopertus sceleribus, obrutus peccatis, immensum illi e uestigio pelagus diuinarum miserationum, ad abluendum, delendumq; peccata expositum & patens futurum est.

Amplius laua me ab iniquitate mea, & a peccato meo munda me.

Amplius, quid est hoc amplius? num parum fidis Deo dilecte Dauid, te ipsius esse misericordiam consecutũ? atqui eius tu potissimum qui cum familiariter prope uersatus es, naturam nosse Dei potes, plenam clementiae & miserationis, dedit iam tibi ille, ne uerere, ueniã deprecanti, & peccatum tuum transtulit, cum animum & studium tribuit deprecandi. Sed pudebat optimum Regem ulceris sui, ulcus enim animae, peccatum est, quod & si capitale non sit, si uel periculo iam euasit, uel ad periculum non accessit, foeditate tamen sua & purulentia odiosum est. Hoc ulcus, quod mortiferum modo uulnus Dauidi fuit, coelestis nunc medicina misericordiae in spem certam sanitatis reuocatũ, fetoris adhuc multum, horrorisq; retinebat, propter quae sibi ipse displicens Dauid, etiam atq; etiã, laua me, inquit, ab iniquitate mea, licet enim haec sceleris mei plaga,

Domine Deus, tuæ misericordiæ dono ad mortem non sit, est tamen ad deformitatem, a qua mundare me uelis, atq; eiusmodi in me sordes omnes abstergere, ut in conspectu tuo mundo prodire liceat, & sane qui emersus iam e barathro ad Dei lucem & pulchritudinem magis appropinquat, hoc eum offendit magis peccati deformitas. Orat igitur se ab iniquitate lauari, quod homicidium est, & a peccato mundari, quæ libido est, ut ne signũ quidem admissi criminis appareat. Ac nimirum pristinam Dei gratiam appetit, quæ mundis datur, qua fruebatur ipse in primis, antequã tanto errore inuolueretur, ad hanc anhelat, huc suspirat, nec qui nuper ex illius gratiæ fructu beatus fuit, sola nunc medicina, quæ ad salutem sit, potest esse contentus. aliud enim est ignosci errori, aliud, honorem haberi fidelitati.

Quoniam iniquitatem meã ego cognosco, & peccatum meũ contra me est semper.

Publicanus qui orabat in templo, nec audebat oculos attollere in cœlum, cum ita precaretur, Deus ignosce mihi peccatori, non ex illo gestu, aut illa deiectione oculorum, neq; item ex eis, quæ ore proferebat uerbis, iustificabatur, sed quia ab intimis cordis sui indignum se ducebat, & peccatorem agnoscebat. Non enim in eo quod loquimur, sed in eo quod sentimus iustificatio est. Sic Dauid uerbis quidem ad obsecrandum uehementibus, misericordiam Dei suppliciter deprecatus est. Sed uerba illa eatenus ualent, quatenus indicia & notæ intestini doloris sunt, quem dolorem contrahit

peccati recognitio, & eũdem exprimit in sermonibus humilis delicti confessio. Vbi ergo iste dolor? quoniã iniquitatem meam ego cognosco, inquit, & peccatum meũ contra me est semper. ista iam sunt cordis uerba, potius quam oris, & quidem eadem ueta arma sunt, quibus uincimus iram Dei, & ab eo misericordiã extorquemus. Sit ille quantumuis iratus, quantumuis furore ardens, quantumuis acer ad ulciscendum & paratus, ut iam distrinxerit gladium seueritatis suæ, agnosce peccatum tuum, & illud tibi aduersarium constitue, omnẽ subito Dei iram & impetum perfregisti. Dixi confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. Et ipse Dominus in Euangelio, iudica temetipsum, inquit, & non iudicaberis, & Paulus, si nos metipsos iudicaremus, non utiq; iudicaremur. Vnde obsecro tanta uis huius est cognitionis & iudicii, quo quis aduersus se sententiam fert? nempe ex eo ꝙ qui se ipsum condemnat iusto iudicio, iustus iam fit, ut si prior iniquitas pœnam commerita erat, posterior hæc iustitia, suo non sit præmio fraudanda, uel eo etiam magis, ꝙ pœnam illi iniquitati hæc iustitia attulit. hæc enim illam condemnauit, hæc pudorem & pœnitentiam & dolorem prioris admissi dedit. passa est iniquitas aliquod supplicium, quis nũc mercedem reddat æquitati, nisi illam Deus in suæ benignitatis gremium recipiat? utinam nunc omnes nostra ipsorum seueritate condemnemur, ut ne inexorabili ad extremũ Dei iudicio puniamur. Miserere ergo mei o Deus, Dauid inquit, effunde super me omnem misericordiam tuam, amplius laua me & munda ab

iniquitate mea, magna est comprecatio, & quidem erga magnum Deum, sed hactenus est rogantis. Quod uero sequitur, cur impetrare debeat, iam etiam est co-gentis. Quoniam iniquitatem meam ego cognosco in-quit. Si enim propter crimen damnandus sum, ego ipsum me condemno, si poena inferenda, & daturus sum, & do in præsentia poenarum satis, dolore op-primor, uerecundia flagro, dissidium tuũ non fero, & quotidianum, perpetuumq; supplicium a peccato mihi aduersante exigor, noli obsecro tu Deus potenti manu tua augere hæc, & grauiora facere, habent ista per quod fiant, non conuenit naturæ tuæ, non consen-taneum est omnipotentiæ, ut contra folium quod uen-to rapitur, ostendas potentiam tuam & stipulam siccã persequare. tu fac ea potius, quæ nemo ualet, nisi tu, miserere tu Deus, quia alius nemo est qui misereatur, dele omnem iniquitatem meã, quod facere alia nulla potest nisi coelestis tuæ misericordiæ medicina. laua & munda me, quoniam tua hæc est, & non alterius po-testas, solus enim tu, ex immundo facere mundum po-tes. Ego enim iniquitatem meam cognosco, quid ista cognitio? quo spectat? ut fiat iustum, seuerumq; iudi-cium, at non intulit mentionem iudicii, ea te quidem, quoniam idem est cognoscere peccatũ & condemna-re, non enim cognoscit, qui sub aliqua nihilominus bo-ni specie id admittit. Nec uero sensus cæteri, si quid illis asperum & noxium offeratur, sentiunt illud simul & refugiunt, & mens tanto sensibus nobilior, ubi id cognouerit quod eam maxime corrumpit, non reiicit illud a sese & repudiat, nam nec sensibus, illa ipsa, quæ

fugiunt, nocentiora sunt, q̃s peccata an mabus. Subiunxit autem quod ex iudicio & damnatione peccati sequitur. & peccatum meum contra me est semper. Infestum enim, aduersarium, inimicum maxime peccatum fit, posteaq̃s est condemnatum. nam antea quidem dum tibi blandiebatur, dum assentabatur, dum uenenatis inescabat uoluptatibus, gerebat inimicitias nihilominus, sed occultas, & te proditione nefaria oppugnabat. laruatum enim erat, præseferebat faciem blandi ac uenusti, intus uero horribilis effigies erat. postea uero quam agnitum a te & repudiatum & damnatum est, direptis laruis, ueluti quæ iam nulli usui sunt, ad apertam uim uersum, omnem suam tibi offert monstrosam informitatem. urget, terret, angit. quo te cunq; uerteris, obuertitur, teq; nec uigilantem, nec in somnis patitur requiescere. In quo tanto angore atq; ærumna constituti, qui uerum in Dei clementia perfugium non nouerunt, temeritate quadam inconsiderata in illud ipsum irruentes, quod fugere debebant, desperationi sese dedidere. de quibus trophæum miserũ atq; infelix, a peccato uel a patre potius peccati diabolo est constitutum. Qui uero melius sibi consuluerunt, opem atq; auxilium petierunt ab inimico peccati. Nihil autem inimicius est, nec magis infestum inter se q̃s peccatum & Deus, ut nullo pacto possint in unum conuenire. peccatum tecum est, contra te est Deus, aduersus te est peccatum, Deus tecum est. donet ergo ille nobis hostibus semper esse peccati, ut sub ipsius excelsæ dexteræ patrocinio possimus, & securi esse semper, et beati.

Tibi soli peccaui, & malum coram te feci, ut iustificeris in sermonibus tuis, & uincas cum iudicaris.

Hic locus ualde anxios habuit expositores, & multæ quidem ac uariæ interpretationes sunt. Sed quæ apte cohæreat, non facile reperietur. Sunt enim qui ex prophetico spiritu, longe præuisum in posterum & Regem Dauidem ad Iesum Dominum faciant loquentem, cui soli peccatum est, quia solus ille sine peccato, iustificatus autem in sermonibus suis, uel quia dolus ac mendacium non est in eo inuentum, uel quia uenerat uocare peccatores, idemq; iudicatus & damnatus morte sua mortem & mundum uicit. Pia hæc & uera sententia, sed neq; tota inter se cohærens, nec loci huius. quomodo enim cum his coniunctum est peccatū Dauidis & dictio illa, VT, quomodo quasi causam significat, cur iustificatus sit & uicerit iudicatus? Alii propius ad uerba sensum accommodantes inquiunt iustificatum fuisse Deum in sermonibus suis, quando seruauit Dauidi quod fuerat pollicitus, licet homines arbitrarentur propter scelus commissum, mutatā esse Dei uolūtatem, quod quasi iudicium de Deo fieri uidebatur. Sed in hac quoq; sententia scrupulus idem est, an iccirco Dauid peccauit, ut iustificaretur Deus? quem scrupulum nonnulli effugere uolentes, dixerunt subintelligi oportere, peccaui, ignosce mihi, ut iustificeris. At & de ignoscendo iam sæpius rogatus fuerat Deus, & non fuit Dauidi difficile id planius ipsum hoc quoq; explicare in loco, ut ignosceret quo iustificaretur.

caretur. Alii magis in uniuersum accipiunt peccasse Dauidem, & ad pœnitentiã peccati conuersum fuisse, ut iustificaretur sermo Dei dicẽtis, nolo mortem peccatoris, sed potius, ut conuertatur, & quacunq; hora ingemuerit peccator, non recordabor amplius eius omnium iniquitatum. uera ista sunt, sed ubi est iudicium? aut quis unquã exprobrauit Deo non esse apud eum peccatori ueniam? Græci alio modo ut iustificeris, inquiunt in sermonibus tuis, & uincas cum iudicaris. positis enim in contentionem & quæ tu erga me benigne fecisti Deus, & quæ ego impie atq; ingrate aduersum te egi, in comparatione & uelut iudicio hoc elucet magis & splendescit iustitia & benignitas tua, ut iudicium accipiatur cum perpenditur quantum quasi intersit inter bonitatẽ Dei, & hominis prauitatem. hoc ut laboriosius astruant, negant, VT, hoc loco esse indiciũ causæ. non enim ut iustificetur Deus a Dauide peccatum est, sed quia peccauit Dauid, iustificatus est Deus. Nos hunc locum ex ipso historiæ textu & uerbis sacri codicis propriis intendimus interpretari, illud primo asseuerantes, in his uerbis maximæ humilitatis & uerissimæ pœnitentiæ ac incomparabilis amoris erga summum Deum certissima signa atq; indicia Dauidem dedisse, cuius pietatis merito continuo ad ueteris gratiæ fructum & futurorum prævidentiam cœperit uocari. Tibi soli peccaui & malum coram te feci. uera & indubitata expositio est, solum fuisse Deum conscium Dauidici criminis: primum quia ipse solus maxime cordium inspector est, e quibus uis & ratio & tanquã substantia effluit peccati.

Quod Dominus in Euangelio, ex corde ueniunt, in/
quit, cogitationes malæ &c. ut pene dicere uero pos/
simus omnium criminum Deum unum esse uere con/
scium. Deinde peccatum certe Dauidis occultum ho/
minibus fuit, ac adulteriũ quidem Bersabee, pauci for
tassis Dauidis fideles suspicari magis q̃ cernere potue/
runt, quorum ipse ministerio necessario fuit usus, cæ/
dem autem Vriæ, quis nouerat a Dauide profectam?
populus non, bellici enim casus culpam hanc sustine/
bant, Duces ad quos fuerat scriptum, imperium quidẽ
Regis executi fuerãt, sed suspicati sunt iusta aliqua de
causa Regis iram fuisse concitatam, in summa ordo
& series & peccati ratio obscura omnibus fuit, præ/
terq̃ soli Deo. Ab hac sententia alieni qui sunt sancti
& graues uiri, audiant quid per Prophetam suum Do
minus Dauidi minitãdo nuntiet. Dabo, inquit, uxores
tuas proximo tuo, & dormiet cum eis in oculis solis
huius. Tu enim fecisti in abscondito, ego autem faciã
uerbum illud in conspectu omnis Israel, manifesta igi/
tur a Deo pœna occulto crimini Dauidis per prophe
tam est nuntiata, hoc nunc peccatum profitetur & in
uulgat ipsemet Dauid. Tibi soli peccaui & malum
coram te feci. quod hic coram, paulo supra, contra, &
peccatum meum contra me est semper, græce enim
utrobiq; est. ἐνώπιον. cui par latinum est aduersum,
& est tamen amborum affinis significatio. hic autem
& si recte, coram, non nihil tamen etiam, contra, nullũ
enim peccatum non contra Deum. Vt iustificeris in
sermonibus tuis, & uincas cũ iudicaris, uideamus nunc
de Deo iudicium, & quomodo iustificatur Deus, in

quo incredibilis quædam huius magni Regis summis-
sio, & in conspectu Domini humilitas deprehenditur.
Quoniam enim non solum nota erat, sed etiam in po-
pulo celebris omnipotentis Dei in Dauidem suum be-
niuolentia, quodq; eum de gregibus & pascuis ad re-
gnum uocauerat, omnium illi præliorū uictoriam do-
nauerat, finitimos in ditionem subiunxerat, feceratq;
nomen eius altum & gloriosum in omneis nationes, &
quod multo maius hisce omnibus erat, spoponderat
ei perpetuitatem generis, æternitatē Principatus, gen-
tiumq; & nationum hæreditatem omnium. Quoniam
inquā hæc cuncta nota erant, & diuulgata, atq; exitu
ipso rerum bona ex parte comprobata. Iccirco succes-
suris paulopost contrariis admodum signis & euenti-
bus, q; & filii aduersus Dauidem coniuraturi erant, &
eius uxoribus uis afferenda, populi ab officio & fide
desciturі, ipse extorris & profugus laribus suis, & urbe
dilecta Hierusalem cariturus, omnia deniq; illi quæ
comminatus fuerat Deus, tanq; sectiones & caute-
ria abolendo carcinomati peccati euentura, miraturæ
proculdubio erant ignaræ gentes & emissuræ uocem
eiusmodi. Quid ita suum Dauidem insequitur Deus?
quæ hæc mutatio? quod consilium? num eum pœni-
tet eorum quæ fecit illi, aut quæ pollicitus est? hæc
populi admurmuratio quodammodo Deum uocatura
in iudicium erat, cum inquirerent in eum mutationis
consiliū, & causam illum tanquā dicere cogerent. An
hoc nos non quotidie facimus? nonne ubi quid euenit
nobis minus ex sententia, Deum ipsum quodammodo
insistimus reum facere, tanquā iudicium illi & causæ

dictionem intendentes? quid ita mihi hoc? cur ista nunc tempestas? unde hæc uis morbi? ueluti succen/sentes non esse Dei consilia nostris stultis opinionibus accommodata, ignaui & dementes, ut si lutum contra figulum cogitet, & dicat opus factori suo non intelli/gis, irascimur inepte serui aduersus Dominum, manci/pia contra Regem, uermes ante summũ Deum. Quod autem in admurmuratione & inquisitione huiusmodi aduersus Deum uéturus erat populus, audiamus ipsum met Dominum loquentem Salomoni, posteaq̃ ædifi/catum & sanctificatum esset templum, renouatis enim erga illũ promissionibus quas Patri ipsius Dauidi fe/cerat, siquidẽ paterna esset iustitiæ & ueræ pietatis ac diuini cultus uestigia persecutus, mox si diuertisset a recta semita, atq; ad alienos Deos colendos se contu/lisset, cum alia multa & aspera, tum amissionem Regni, generi eius, ac templi illius ipsius desolationem mini/tatus est, Domus inquiens hæc erit in exemplũ, omnis qui transierit per eã stupebit & sibilabit, & dicet quare fecit sic Dominus terræ & Domui huic? ecce iudiciũ in quod uocatur Deus, cum ex eo ratio facti quæritur, & respondebunt quia dereliquerunt Dominũ Deum suum, cuius tot habent beneficia & secuti sunt Deos alienos. ecce iustificatio, ut iam in eiusmodi iudicio Deus uictor factus sit, simile ergo in se euenturum Da uid uidebat, ut in disquisitionẽ uocaretur Deus. Qua/propter qui & uerus amicus Dei, & seruus fidelis erat, quiq; Deum & Dominum suum, Deiq; honorem & no men sibi honoriq; suo & nomine anteponebat, ut iusti ficaretur in sermonibus, & in iudicio uinceret Deus.

Tibi soli peccaui, inquit, & malum corã te feci. Quid autem? num ut Deus iustificaretur, peccauit Dauid? nequaquam. Sed ut iustificetur, & uincat Deus pec-catum suum aperte profitetur. Quasi ita dicat, pecca-ui equidem tibi soli, & malum coram te feci, sed hoc ipsum testor palam & confiteor peccasse me, ut omnes intelligant iustum supplicium mihi abs te illatum fo-re, ut tui sermones quibus mihi tot ærumnæ & cala-mitates nuntiatæ sunt, iustificentur. causam enim illis, non tua mutatio, sed scelera mea tribuerunt. & uin-cas cum iudicaris, uel ut ex hebræo est, iudicaberis, id est cum inquiretur in te, quid me tam acerbe insequa-re, pateat omnibus non hoc repente abs te factum. Sed mihi aliquanto ante denunciatum, denunciatum autem ideo quoniam grauissime aduersum te per me esset peccatum, pateat inquam omnibus me iniquum esse, ut tu cognoscaris iustus, me multo asperiora me-ritum, ut tu intelligare non acerbus. tanta prium hunc Regem Dei honoris cura & sollicitudo detinebat, ut uellet afferri ac publicari suam ignominiam iniquita-temq; quo magis ac magis splẽderet Dei iustitia & mi sericordia. Quid huic addi humilitati potest, quid cũ hoc amore erga Deũ comparari? num supplicium suũ recusauit? num poenã deprecatus est? num quo irã Dei ostenderet iniustiorem, peccatũ suum leuius fecit? im-mo contra, in medio ipso metu & horrore imminen-tiũ acerbitatũ de Domini sui eius ipsius a quo tam gra uiter plectebatur honore & fama sollicitus est, nequid ei per populũ stultũ & imperitũ detrahat. O comme-morandã omnibus sæculis uere amãtis Deũ pietatem

humilitateq́ꝫ, q̃ illa eximia in tanto Rege fuit, quæ uix in quoq́ꝫ etiã infimo homine quandoq́ꝫ est mediocris. Hoc nimirum est diligere Dominum Deum suum ex toto corde suo, & ex tota anima, & ex omnibus uisceribus suis, hoc illius gloriæ cum cætera omnia, tum semetipsum posthabere, hac subiectione animi & in ipsum Deum omnipotentem amore, nulla est tanta iniquitas peccati, nulla sceleris enormitas, quæ non continuo aboleatur, hæc illa est humilitas quæ in cœlum usq́ꝫ firmissimis radicibus innititur, quæ Deo coniungitur, quæ in excelsis honoratur, cuius mercedem Dauid e uestigio uberem est consecutus, interposita enim excusatione necessaria, ad occulta diuinæ sapientiæ contemplanda, & ad fruendum gaudium pristinæ erga se gratiæ Dei statim sublatus est.

Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea.

Non matrimoniũ accusat, nec coniugalem matris suæ torum, legitima enim ista sunt, & sanctissimis cerimoniis consecrata, sed primordia peccati arguit, & primos inceptus delinquendi, qui ab Eua proditi sunt, proptereaq́ꝫ matris potius facit mentionẽ. maior enim coniunctio matri cũ filiis est. gignit enim in semetipsa eos, deriuatq́ꝫ magis in illos sanguinis & carnis peccatum. Quãquam & Adam uxoris suasu in idem erratum incidit, ab illis certe generis nostri parentibus, uniuerso generi humano patefacta ad delinquendum uia est, eaq́ꝫ deinceps usu commeantium frequentissimo trita, radixq́ꝫ & procliuitas peccãdi, in perpetua posteritate

propagata, nisi enim illi sic deliquissent, non extitisset uitiis, morbisq; animorum obnoxium genus hominū. Hoc autē subiunxit ad superiora Dauid, ut quoniam quod proprium & suum scelus fuerat, humilitate & pœnitentia aboleuerat, sibi aspiranti ad pristinam Dei gratiam ostendat obstare non debere, q̄ ex eo genere sit, quod labile ad peccandum & ad delinquendum est procliue, cuius procliuitatis a primis parentibus proditæ non propria cuiusq; sit, sed generis culpa communis, sic ergo quasi argumentatur. Ecce ego quidem cū hac naturæ imbecillitate conceptus sum, & generatus ab iis qui eadem infirmitatis debilitate laborauerunt, ut in decliui semper ad delinquendum pendeamus. Quod tu Deus cū optime nosses, communicasti mihi hominus mihi arcana consiliorum tuorum, & tuæ cœlestis beneficentiæ fontes aperuisti, ex quibus in omnē posteritatem meā, æterna tuæ liberalitatis gratia esset dimanatura. hoc tu, qui uerax unice es, cuius uerba non prætersluunt, quando iam mihi pollicitus es, si peccatum meum proprium, partim tua magna misericordia remisisti, partim iustis suppliciis es expiaturus; ne te, quæso auertat & abducat a promissionibus tuis, hæc nostræ infirmitatis culpa communis, sed te in illis potius ueritas tua confirmet.

Ecce enim ueritatem dilexisti. incerta & occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi.

Iam fruitur gratia, iam alto illo Prophetiæ Spiritu in abysso diuinorum consiliorum lætus immergitur, peccati tantisper & doloris oblitus, nam quo ista pertinent

rogo, nisi ad ea quæ tot sæculis postea secuta sunt & in Christo Iesu terminata? quæ enim est sapientia patris, nisi uerbum, quod consilium Dei est, idemq; filius per quem omnia facta sunt. Quid porro occultius, magisue obscurum? nam illud, incerta, obscura melius, ut in græco est, ἄδηλα, & si uerbo uerbum uolumus, immanifesta. Quid inquam occultius, obscurius, immanifestius, quam id quod ne postea quidem q̃ esset factũ, ulla humana mens potuit penetrare? cum enim uertex Apostolorum Petrus respondit Iesu, tu es Christus filius Dei uiui, meruit audire a Domino, Beatus es Simon bariona quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus qui in cœlis est. Si ergo iam facta atque præsentia reuelatione Dei patris indigebant ut cognoscerentur, quanto magis immanifesta sunt etiam nunc futura? & hæc tamen Dauidi patefacta fuerant, nam & propter honorem, quem uni Deo inuiolatum perpetuo habuit, nec eius cultui ob alienos & mortuos Deos unq̃ præuaricatus est, dignus est habitus quem in primis diligeret & confoueret Deus, & quia ad eum maxime pertinebat, q̃ ex eius semine hic cœlestis omnipotentiæ Dei partus, redimẽdo ab interitu mortis ac peccati humano generi in lucem hanc nostram producendus erat, merito diuinorum arcanorum factus est particeps. hæc Dei arcana & consilia antea intelligens, & Prophetæ Spiritu ad futurorum præscientiam illuminatus, mox ab illa arce fœlicitatis & beatitudinis suæ peccati uiolentia deturbatus fuerat, in quo casu præcipiti & periculoso, offensioni summi Dei tanq̃ saxo impactus, uelut mẽte demotus, i oblıuione & cæcitate

aliquandiu

aliquãdiu commoratus est, at ubi resipiscere cœpit & damnum suum recognoscere, tot repente circũuallatus angustiis, horrore sceleris, pœnitentia peccati, dolore amissæ Dei gratiæ, expectatione pœnarum, quæ acres illi & asperæ denũtiatæ fuerant, ad certissima subsidia confugit, humilitatis in se, ueritatis in summo Deo, cuius utriusq; adminiculo iam restitutus in gratiam & ad priorem participationem sapiẽtiæ Dei reuocatus, quanta nunc sua uoluptate, quo fructu iucunditatis in illa excelsa præscientiæ specula, unde uentura tam longe contempletur insistere existimandus est? perseuerat igitur quid ad eum uenturum sit, ex his quæ præclara & mirabilia tanto ante cernebat, commemorando & postulando a Deo repetens.

Asperges me Domine hysopo & mũdabor, lauabis me, & super niuem dealbabor.

Hoc haud dubie ad baptismũ spectat, nam quod aliud est lauacrũ, quod purificet & abluat & candidius niue faciat nisi baptismus? hac se baptismi unda uult David lauari, & huius gratiæ fonte optat purificari, ut illud ipsum, quod pauloante deplorauerat de fragilitate humani generis, & protopatrum peccato, eluatur in se, quo niue purior & splendidior factus, in Dei amore stabilius roboretur. complectitur tamen utriusq; legis & ueteris & nouæ mysteria, ac præsentibus futura coniungit, quod peculiare est Prophetiæ donum. in ueteri enim lege, aliquæ per hysopum aspersiones fiebant, ad quas mystice sane adhibebatur hysopus, cuius quoniam propria naturæ uis est, cutem æquabilem & bene

coloratam continere, ut tumoribus & impetiginosis ægritudinibus minus obnoxia sit, transfertur ad æqualitatem animi intus & ad uirtutis constantiam ista significatio. Itaq; & leprosis præcipue aspersio ex hyssopo adhibebatur. Per baptismum autem infunditur perfectæ gratiæ & mũditiæ nitor. ita Dauid præsentia quidem & patria non contemnit, sed multo etiam uehementius expetit futura, quorum quidem differentia ex ipsis optantis uerbis satis apte indicata est. quantum enim interest inter aspergere & lauare, inter mundare & candidius niue facere, tantũ inter ueteres expiationes, & nouum hoc interest baptismi sacramentũ. Hanc tamen efficacis sacramenti uim & præuidebat Dauid, & sperando, cupiendoq; ad eam festinabat, optabatq; denuo audire ex Deo, quæ sibi & generi suo gloriosa & mirabilia iampridem audierat euentura,

Auditui meo dabis gaudium & letitiam, & exultabunt ossa humiliata.

Nihil certe iucundius auditu, nihil lætabilius cognitu auribus suis poterat percipere Dauid, quàm si audiret Dominum iterantem promissiones, quas antea fecerat, quando per eundem Nathan Dauidi sic locutus est, Suscitabo semen tuum post te, quod egredietur de utero tuo, & firmabo Regnum eius, ipse ædificabit domũ nomini meo, & stabiliam thronum Regni eius, usq; in sempiternum, ego ero ei in patrem, & ipse erit mihi in filiũ, & paulopost, & fidelis erit Domus tua & Regnũ tuũ usq; in æternum ante faciem meam. dicãt quæso hunc Domini sermonem, hanc prædictioné mirabiliũ

tantorum, in quo uelint ratam factam, & euentu ipso comprobatam, perfectamq; fuisse, qui Christianæ ueritati detrahere conantur, qui non idē sentientes quod Petrus, Christum Iesum Dei filium infieiātur esse, nam quo in alio regni æternitas? in quo fidelis perpetuatio uere gloriæ Dei, de quo dedit testimonium pater? aut quis se Patris filium esse alius testatus est, cui dedit alii in hæreditatem Dominus gētes & regna? nam domus & ædificatio & templum & thronus, figuram quidem corporis in ueteri lege habuerunt, sed re uera in spiritu intelligēda sūt. Quomodo enim alioquin possunt esse æterna, uel quomodo potius fuerunt, nonne quæ corporis extitere, prostrata, consumpta, ad nihilum redacta sunt, Spiritus autem permanet in æternū? At etiam cum uēturus est, in quo tam magnæ conquiescāt promissiones, Sic enim occurritur ab his, quibus ingenitū est pertinaciam amplecti libentius, q̄ ueritatem. Cur ergo iam ī ipso Iesu Christo completæ sunt, cuius nomen & fidem orbis propemodum terræ uniuersus, eo animorum & uoluntatum instinctu, atq; adeo impetu secutus fuit, ut liquido appareret, diuinum illud esse quod operabatur, non humanum. Cur hic qui uenturus est tam graue præiudieiū authoritati suæ & tanto ante inferri passus est? Patriarchæ porro sui Iacob prophetiam quomodo tuebuntur, qui in ipsa morte filiorum euenta prospiciēs, ut uenit ad Iudā, Non auferetur, inquit, regnū de fœmore Iuda, donec ueniat, qui mittendus est. Atqui regnum quidem ab Iuda ablatum iandiu est, nec dum apparuit siquis expectandus est, his quidē impiis & peruicacibus, & fide menteq; orbatis. Nam

nobis iandudum apparuit, attulitq; secũ & Dei Patris promissa omnia, & salutem humano generi ac liberationé. hæc diu ante Spiritu Dei edoctus Dauid prædidicerat, beatamq; illam spem inenarrabili cum gaudio intus in animo continens, easdem pollicitationes iterari sibi nunc cupit, spem suam renouari, gaudium confirmari, promissiones illas gloriosas & admirabiles petit instaurari. Auditui meo dabis gaudium & lætitiã inquiens, et exultabunt ossa humiliata. Humiliata hoc loco græce ταπεινωμένα, non humilitatem illã infert, quam nos inter uirtutes insignem ponimus, sed humiliata potius ad infimum redacta, itaq; ex hebræo est, ossa quæ confregisti, & ossa quidem haud dubie metaphoricũ est hoc loco. siue autem per ossa firmitatem pristinam fidei & amoris, quem habuit erga Deum intelligat, quam tamen confregerat, & abiecerat peccatum, siue quod in nobis maxime affine terræ est, & propterea ad delinquendum paratius uelit indicari, tanta erit uis diuinæ huius gratiæ, quam audiendo & experiendo hauriet, ut non solum spiritum & animam quæ cœlestibus coniunctiora sunt, uerum etiam terrestria maxime & in ipsam humũ prona, cuiusmodi ossa sunt, ad gaudium & claritaté possit excitare. Atq; ut est Spiritus sanctus, cuius ipse Dauid largo haustu factus erat particeps, in omnia statim & usq; ad extremam permeans. his etiam uerbis corporum nostrotum resurrectio denotatur, quæ una cũ animabus in altero Christi aduentu in ratam partem resurgent, uel gloriæ, uel pœnæ, haurient tunc gaudium & lætitiã, qui audito tubæ illius ad ultimum iudiciũ cientis sono, tuti ac fidentes

conscientiæ suæ, quam fide atq; abstinentia, quoad fue-
rit datum, a noxiorum labe uitiorum immunem custo-
dierint, aut per repudiationem peccati fructūq; poeni-
tentiæ mundauerint, resurgent alacres, & ante conspe-
ctum iudicis festinabunt se offerre.

Auerte faciem tuā a peccatis meis, & omnes iniquitates meas dele.

Mordet eum rursus peccati recordatio, quippe q non-
dum per supplicia debita fuerat expiatum, & illud
quoq; extimescit, bene iam cognita, & magno malo
perspecta fragilitate sua, ne rursus ei peccādi & contra
Dominū delinquendi adnascatur occasio, quod qui-
dem post curricula temporum etiam factum est, restin-
cto enim huius prioris criminis incēdio, in cuius poe-
nam magnis periculis & detrimento affectus fuit, ac
pene regno & finibus extorris actus, recuperata mox
potestate & authoritate pristina, in elationem super-
biæ prouectus est, uoluit enim haberi censum uniuersi
Israelis & capitum numerum ad se referri, ut magnitu-
dinem imperii sui, & uim potentiæ sibi ipsi gratulare-
tur, cui insolentiæ statim Dominus ultor affuit, im-
missaq; in populum pestilentia, septuaginta amplius
hominum milia paucis diebus absumpta sunt, & in eo
ipso, in quo peccandi inuenerat occasionē Rex Dauid
punitus, uidit enim & intellexit Domini esse orbē ter-
rarum, & qui habitāt in eo, non autem Regis. Qui ergo
iam & in graue erratum aduersus Deum inciderat, & ne
rursus caderet pertimescebat, iterū ad orandū & obse-
crandum Deum conuertitur, alternis uersibus tum uti

deleat peccata sua omnia, tum ut spiritum in eo rectũ & sanctum innouet, atq; constituat, cuius munitus præ/ sidio perpetuam innocentiam possit retinere. Quam cautionem & stabilitatem uirtutis, non a nobis ipsis possumus, sed a Domino Deo debemus postulare. is est status noster, ea mortalitatis conditio, tantum huma næ fragilitatis periculũ, ut nullo modo ualeamus, nisi admirabilis uirtus Dei nobis astiterit, nostram fluxam & labentem ad delinquendum naturam, iustitiæ & tem perantiæ uinculis coherecere, quin ubi in unam partem obicibus bonæ uolũtatis cohercita fuerit, more aquæ fluentis in alteram erumpat. Auerte faciem tuã a pec/ catis meis, nequaquã a me inquit, sed a peccatis meis, si enim non auertat faciem a peccatis Deus, sequitur illud alterũ. Vultus autẽ Domini super faciẽtes mala, ut perdat de terra memoriam eorum. Et omnes iniqui tates meas dele, uetera enim delere necesse est, ut resti/ tuantur noua.

Cor mundum crea in me deus, & spiritum rectum innoua in uisceribus meis.

Et hæc quoq; omnia solus Baptismus effieit, utrũq; autem orat saluum & incolume a peccati labe conser/ uari, & corpus & animum. non enim eum latebat, quæ futura esset in resurrectione nostra animæ & corporis communio ad poenã eandem, uel gloriã. Cor quippe corporis principium est, Spiritus uero animi. quorum utrũq; innouari in se uult, tanquam prioribus per con/ tagionem peccati infectis & contaminatis, ui uehemen tiore coelestis sacramenti ad innouanda ea opus sit.

qui utiq; Baptismus est. illo enim hæc omnia uere re/ parantur in nobis, cor mũdum, Spiritus rectus, æternæ beatitudinis firma spes, diuinitatis participatio. siqui/ dem per baptismum, filii Dei efficiemur, qui serui na/ ti sumus.

Ne proiicias me a facie tua, & spiritum sanctum tuum ne auferas a me.

Hic perspicuo apparet Spiritum sanctum Dauidi, hoc est Spiritum Prophetiæ, qui a Deo est, iam fuisse resti/ tutum, neq; expectatum finem orationis, quæ in hoc Psalmo coram Deo effusa est. Non enim suppliciter Dominũ precantibus illius benignitas ad annuendũ, indulgendumq; est cunctantior. Sed quem iam recupe/ rauit, eo rursus ut ne spolietur, obsecrando postulat. & nimirum tota hæc comprecatio, non tam ad prioris peccati ueniam implorandam, q̃ ad munimentum fu/ turæ stabilitatis omnipotenti Deo porrecta est. Ne proiicias me a facie tua. proiicit eũ a facie sua Deus, cuius tutelam, custodiamq; dimittit, quod quidem ma lorum extremum est. cui enim id accidit, in eum irruit statim malorũ omniũ turba. proiecit a facie sua Deus, non ipsum quidem Iob, sed substantiã & liberos illius, non multũ tempus est extrema pernicies ac calamitas illorum interitum remorata. proiecit post, urbem totã Hierusalem, nam & ipsa filium Dei a sese proiecerat. Quid illi infelici, atq; ærumnosæ ciuitati, miseriæ & ca lamitatis abfuit, quod si adfuisset, infortunatior ullã in partẽ & calamitosior dici posset. hoc nos quoq; intelli gamus ipsi ad nos pertinere, cũ malis multis urgemur

inuiti, cũ uel incommoda ea sustinemus, quæ iniquo animo ferimus, uel ad ea ipsa uiã per longe deteriora & nocentiora commoda, luxũ uidelicet & auaritiã, no- bis facimus, proiici nos a facie dei, ut causas illas amo- ueamus per quas proiecti sumus, & discedamus a fœde re peccati, ac salutare cũ Deo fœdus ineamus. Et Spi- ritũ sanctum tuũ ne auferas a me. iam enim semel eum a me abstulisti, quod iure quidem factũ mihi est. uitio enim meo, tanto bono fueram priuatus. nunc quando per gratiam & clementiam tuam restitutus sum, ne quæso incidam Domine in id rursus infelicitatis, ut & facie & spiritu tuo, quibus ego uiuificor solis, me- rear spoliari.

Redde mihi lætitiam salutaris tui, & spiri- tu principali confirma me.

Et hic locus altiorem habet intelligentiam, itaq; placi- tum sanctis uiris est, per salutare Dei intelligi Christum Iesum, a quo salus est omnis & omnibus. Spiritum autẽ quoniã ter uidemus continentibus uersibus nomina- tum, annunciatam in eo & tanquã figuratam esse diui- nam trinitatem, ita ut Spiritus rectus, filius sit, circũ- scripta tamen hominis persona, quoniam spiritus cor- pus non est, spiritus uero pricipalis, significetur pater, nã spiritus sanctus suo uocabulo aperte est demonstra- tus. hæc sententia, ut uera sit, sicuti quidem est, & his quoq; uerbis a Spiritu sancto comprehensa, quoniam per eius infinitam uim intelligentem omnia, innumera- biles res eodem prolatu uerborũ & mẽtium conceptu quæ ab eo ipso inspiratæ sint, comprehendi possunt;

Nos

Nos tamē quæ planiora sunt & propinquiora ad communem intelligentiam, & adsciscimus libenter ipsi, & cæteris proponimus. Nam sicubi sensus ipse uerborū recta uia ad futurorum enarrationem nos deducit, insistimus in eo potissimū, ut paulo supra fecimus, de occultis sapientiæ Dei, de lauacro Baptismi, de resurrectione corporū. illic enim Propheta restitutus ad Dei gratiam, & ad præuidentiam uenturarū rerum, procul omni dubitatione instinctu Spiritus sancti, ad extremū usq; percurrens, fit eius ipsius fœlicitatis præsciēdo & præuidendo particeps, ad quā deinde experiendo, posteri per Dei & Domini Iesu Christi beneficentiam uocati fuere. Hoc autem loco commodius nobis uidetur contexere præsentia proxime præteritis, ut perseueret Dauid id petere, ac deprecari a Domino Deo, quod sibi ad fruendam ipsius gratiā maxime intelligit esse necessarium, stabilitatem uidelicet in recta uoluntate, & in operibus iustarū actionem. hoc ille alternis uersibus facit, nunc auersionem uultus Dei a peccatis suis, & iniquitatum suarum abolitionem, nunc innouationē recti & incontaminati Spiritus, ac firmitatem constantis in Deum uoluntatis expostulans. Sed uti plane constet & appareat, quotiens innouari & rectum dari spiritum, imperiūq; rationis in se petit confirmari, totiens & denotare eum & appetere sacrosancti Baptismi uere cœlestem gratiam, per quā maxime omnipotēti Deo, depulsa labe peccati, quod ex origine primorum patrum traximus, in amicitiam atq; adeo in affinitatem iungimur. Redde mihi lætitiam salutaris tui. Hoc salutare uere & proprie Iustitia est, & eius maxime illa pars

quæ directa est erga summum Deum, quæ eadem pie-
tas & religio est, in hoc toto iustitiæ genere ita prin-
ceps, ut sit etiam sola. Qui enim tribuunt Deo quod
suum est, nullam in se partem iniquitatis possunt acci-
pere. In Psalmo item. CXXXI, cum alia multa postu-
lans a Domino Dauid, tum hoc quoq; deprecatur, Sa-
cerdotes tui, inquiens, induãtur iustitia & sancti tui exul
tent. At Dominus paulopost annuens postulatis & con
cedit benigne cætera suo Dauidi, magnasq; illas & di-
uinas confirmat promissiones, & de sacerdotibus ita
respondet, Sacerdotes eius induã salutari & sancti eius
exultatione exultabunt. totidẽ uerbis quot supplicatũ
fuerat, suo omnipotẽti nutu supplicata roborãs, petita
antẽ fuerat Iustitia, datur salutare. atqui hoc loco idẽ
est salutare, & lætitia hæc illam refert exultationem.
Nonagesimo quoq; Psalmo &, VII. Notum fecit Do-
minus salutare suum, in conspectu gentium reuelauit
iustitiam suam, & paulo infra, Viderunt omnes termini
terræ salutare Dei nostri. Quãquam in altero hoc Psal-
mo aperte & pespicue de Christo significatũ est. Quid
autem? iam reconciliato in gratiam Dauidi, iam reuo-
cato ad cœlestia Spiritus sancti dona, & in præscientiã
futurorũ restituto, nondum reddita fuerat huius saluta
ris lætitia? certe nondum, hæc enim lætitia & hoc sa-
lutare, non ex uno, aut ex altero pietatis opere percipi-
tur, sed in continente & perpetuato habitu pie semper
agendi posita est, quam constantiã habitus in Dauide,
quoniam grauis delicti atrocitas perfregerat, iam expe-
rimento doctus, & minus sibi ipsi fidens, perstat in eo-
dem, ut firmitatem, ac stabilitatem rectæ uoluntatis, ac

ſanctorum operum ab ipſo Deo contendat impetra-
re, Quo pacto etenim poterat lætitiam poſſidere ſalu-
taris Dei, quã & perpetrati ſceleris dolor, & bene iam
in ſe notæ fragilitatis metus corrumpebat? Reddi igi-
tur ſibi illam orat, quam ſi obtineat, uniuerſum genus
Iuſtitiæ plane eſt poſſeſſurus, quando huic parti diui-
næ, ac excellenti, pars etiam Iuſtitiæ humana famula-
tur. Dare enim honorem Deo, uelle illius magnum &
glorioſum nomen, uereri ipſius poteſtatem, agnoſcere
omnipotentiam, coram eo humilem & ſummiſſum ſe
gerere, tum eundẽ amare tantũ, quantum ſemetipſum,
& etiam amplius, Vera hæc & ſumma iuſtitia eſt, uerũ
ſalutare, quod intelligere, ſola ſapientia eſt, agere uir-
tus, nauare & perpetuare unica & æterna beatitas, huic
ſapiẽtiæ & uirtuti, diuina illa & admirabilis, quæ omnẽ
ſenſum exuperat, omnemq; in comparatione ſui offu-
ſcat uoluptatem, lætitia agnata eſt, quã qui potiuntur,
humanas iuſtitiæ leges quin conſeruent, dubitandum
non eſt, niſi amouente quandoq; dexteram ſuæ prote-
ctionis Deo, incurſu ſubitæ & uehementis cupiditatis
a mẽte, conſilioq; deiiciantur, quod interdum patitur
diuina prouidẽtia, ut non in nobis ipſis, ſed ĩ eo ſalutis
ſpem reponamus, ut ſit fidentibus metus, laborantibus
auxilium, fidelibus ſpes, lapſis reparatio, ut magnitudo
miſericordiæ ſuæ omnibus oſtẽdatur. Itaq; nec Daui-
dem continuit ruentem in graue ſcelus, nec Simonem
Petrũ imunẽ a peccato & ab negatione filii Dei con-
ſeruauit, niſi enim peccarent aliquando iuſti & ſancti
uiri amici Dei, quis eſſet de populo peccator, quin
deſperata uenia negligeret confugere ad miſericordiã

Dei, quam nullam esse putaret? Et spiritu Principali confirma me, Spiritus principalis ratio est, cuius finis in intelligendo ueritas, in agendo iustitia est, ut huius uirtutis nomine, reliquas quoq; uirtutes comprehensas intelligamus. statui porro in agendo quid bonum sit, nequit, nisi in speculando cognoscatur quid uerum, ut aduertant animum quantum possint actionibus suis confidere qui uerum Deum ignorant. Habet autem ista ratio imperium animi, eademq; ductrix & moderatrix appetitionum omniũ est, & hoc natura. ut uero etiam usu, moreq; imperet, nec contumaciam sentiat, nec seditionem aduersantium sibi in animo cupiditatum, hoc iam omnium humanorũ operum longe maximum & difficillimum est, quod nauare soli possunt, quibus a Domino Deo data gratia, & uis multo maior quam imbecillitatis nostræ possit esse, tributa est.

Docebo iniquos uias tuas, & impii ad te conuertentur.

Recte & ordine firmari se in habitu uirtutis & iustitiæ prius petiit, ut deinde possint alii per ipsum uias Dei edoceri, aliter enim docentis authoritas nulla est, si quos retrahere a uitiis exoptat, eorum ipse æque est uitiosus. Itaq; Dominus, qui sic fecerit, inquit, & docuerit homines, is erit maximus in Regno Dei. Beati ergo qui fecerunt prius ipsi, deinde alios docuerunt. quod nos qui assequi minus possumus, qui uacillamus ancipites, & imbecilli inter bonam quandoq; uoluntatem & prauam consuetudinem, saltem secunda linea id agamus, ut edoceamur, atq; ita uti intelligamus

uiarum Domini multiplicem doctrinam esse, per quã iniqui corrigãtur, & conuertãtur impii. Aut enim continuantibus peccata proponitur metus pœnæ, & acris denunciatio seueri iudicii Dei, quod crebris in locis scripturæ sacræ uehementer expressum est, aut si uoluerint qui in uiam se dederint peccatorum, omisso entiabili usu delinquendi redire ad pœnitentiã, & ad clementiam Dei confugere, paratum illis ostenditur Dei misericordiæ gremium, quo ille ueterum offensionum penitus immemor, humane & gratanter excipit se recipientes, neminemq; benignitatis suæ uacuũ atq; expertem patitur discedere. Hoc utrũq; Dauid ex semetipso docere & demonstrare poterat, cuius peccati facinus non impunitum, pœnitentia ad misericordiam non solum Dei, sed ad pristinam etiam gratiam fuerat admissa. Tertia autem uia Domini longe præstantior, sed usu & celebritate rara, & commeantium itineribus infrequens, in qua ipse Dauid perdiu institerat, ut eius illam demonstrantis habitura esset authoritatem oratio, diligentibus enim Dominum Deum, & ad illius honorem ac laudem omnia referentibus, quã ampla præmiorum merces, quis fructus beatæ uitæ propositus & paratus sit, ipse propemodum unus ad id temporis poterat edocere, Qui uero animus nec suppliciorum metu frangitur, & misericordiæ ac ueniæ spe oblata non flectitur, tantorum quoq; præmiorum atq; honorũ, quæ pie Deum colentibus promissa sunt, desyderio non uincitur, is plane ex eo impiorum numero est, de quibus est scriptum. Non sic impii, non sic, sed tanquã puluis quem proiicit uentus

a facie terræ, qui non resurgunt in iudicio, neq; appa-
rent in iustorum concilio.

Libera me de sanguinibus deus deus salutis meæ & exultabit lingua mea iustitiã tuam.

Sunt qui referãt ad Vriæ cædem & aliorum, qui occa-
sione illa interempti fuerunt, quod nunc precatur Da-
uid, ut de sanguinibus liberetur, & hoc confirmant esse
peccatum, quod is dixit contra se esse semper. Alii de
domesticis cædibus uolunt intelligi, quas denunciarat
Dominus per Nathan dicẽs, nõ recedet gladius de do-
mo tua in æternum, sed neq; de primo sanguine libe-
rari iam poterat. patratum enim facinus illud erat, &
quantum ad ignoscentiam & ueniam, a Domino fue-
rat iam de eo liberatus. de uenturis uero cædibus nul-
lum in tota oratione hac deprecandæ poenæ causa uer-
bum cernitur emisisse. Nam cũ decretum Dei omni-
potentis iustum & debitũ præsertim immutabile esse
intelligebat, tum de integratione & gratia apud Deum
laborabat sua, quam modo assequeretur, nihil sibi acer-
bum, aut triste ducebat. Quare ea potius adsciscenda
sentẽtia est, ut petat liberari de sanguinibus, hoc est de
uitiis fragilitatis nostræ, quorum origo & causa, caro,
sanguisq; sunt. nã neq; caro & sanguis sapere quicquã
possunt sublime ac supernum, suntq; in terram semper
prona, & Apostoli quoq; testimonio caro & sanguis
regnum Dei non possidebunt, dum erunt morti & cor-
ruptioni scilicet obnoxia. nam postea cum induerint
ex mortalitate immortalitatem, & ex corruptione in-
corruptionem, possidebunt Regnum Dei utiq;, una cũ

ſpiritu & anima, ſi ad tantam & tam nobilem uoca/
tionem fuerint electa. Quo quidē euentu, erit laus Dei
in ore ipſorum in ſæcula ſæculorum, amen. Hæc cum
præuideret Dauid, & ſe comitem electorum iam face/
ret, totuſq; exultaret in ſpe illa & cogitatione, quod
fere reliquū eſt Pſalmi, ita profert & temperat, ut quæ
ſibi in rem eſſe putat, præſentia poſtulet nūc quidem,
uerum illa tamen non ſeparet a futuris. itaq; liberari ſe
de ſanguinibus poſtulat, hoc eſt molliciam & facilita/
tem ad peccandum, quo caro prona eſt, quo ſanguis
effluit, uinculo diuinæ opis & gratiæ frenari, ac coher/
ceri, & ſi hoc fuerit factum, tunc non ſolum miſericor/
diam Dei eſt laudaturus, ſed iuſtitiam etiam exultatu/
rus, hoc eſt cum lætitia & gratulatione celebraturus.
nam adhuc quidē nequaq̄ implorauit iuſtitiā ſummi
Dei, ſed clementiam. ut autem habeat ſuā laudem cle/
mentia, gaudium & exultationem certe non habet. neq;
enim lætando, exultandoq;, ſed lacrimis fundendis &
gemitibus emittendis, quos peccati dolor expreſſerit,
Dei clementia & ignoſcentia fit impetrabilis. At ſi fre
natis & compreſſis Dei munere cupiditatibus, quæ ex
carne & ſanguine referueſcunt, placatus & tranquillus
in poſterum, ac perturbationibus liber præcepta Dei
cuſtodierit fructu ſuæ pietatis percipiendo, laxabit lin
guam ſuam in exultationem laudis iuſtitiæ Dei, cuius
ſibi dona iure tunc aderūt, tāquā immaculato, & inno/
centi. & quidem omnium diuinorum munerum hoc
eſſet maximum, ſi liberaret nos de ſanguinibus Deus &
a peccati periculo redderet ſecuros, quā poſtulati ma/
gnitudinem, ut declararet, ingeminauit appellationem

Dei & salutem suam in hoc potissimum consistere si/gnificauit. Deus, Deus salutis meæ inquiens. Cur enim non bis appellaret Deum tanta de causa, quem eadem ratione ter rogauit Paulus, nam & ille de sanguinibus ut liberaretur Dominum precabatur, quando legem in se carnis sentiebat repugnantem legi optime institu/tæ mentis. Sed & quod petit Dauid nūc in corruptio ne præuidet sibi mox datum iri in incorruptione, cū a supremo iudicio Dei ad immortalitatem & gloriam sine contaminatione amplius peccati, ipse quoq; con/surrexerit.

Domine labia mea aperies, & os meū annuntiabit laudem tuam.

In illa etenim surrectione suprema cum corporibus etiā immortales erimus facti, & Dominus labia ipsius aperiet, & os eius annuntiabit laudem Dei, cuius & exultabit lingua iustitiam, propriū enim hoc & maxi/me peculiare erit illorum, qui resurgent in gloriam. De eis enim scriptum est. Beati qui habitant in domo tua Domine, in sæcula sæculorū laudabūt te, proprie quoq; illorum labia aperiet Deus. Nam hic quidem dum sumus, & corruptibilem uitam uiuentes sæculi huius tempestatibus agitamur, affectionibus prope in/finitis animorum, tanquam fluctibus, uentisq; obnoxii, aut clausa tenemus labia nostra ad annuntiandum lau/dem Dei, quippe obligante linguam peccato, oppri/mente uocem, obturante os, aut si aperiuntur ea ali/quando ad proferendum nomen Dei, non tamen illa aperit Deus, sed uel spes aliqua nostra, uel desideriū, uel dolor,

uel dolor, uel metus. cum autem opem Dei aut cle/
mentiam, aut in periculo præsens auxiliũ, aut in opta/
tis assequendis benignitatem imploramus, ita aperiun
tur quidem nonnunquã ad Deum labia nostra, sed non
ea aperit Deus. Quando ergo illa aperiẽtur a Deo? tũc
cũ de sanguinibus liberati, & fluore carnis ac labilitate
compressa immortales restituti, nihil habebimus pro/
positum desideriis nostris præter solum Deum, cum
ille unus amor erit nobis, unus lætitia, unus beatitudo.
cum in illum unum uota, optata, cogitata nostra, & re/
ferentur omnia, & in eo ipso consumẽtur, neq; erit tum
quicquam quod oculos nostros in partem aliam diuer
tat, aures auocet, palatum alliciat, nares inuitet, tran/
smoueat tactum, mentem & intelligentiam impleat,
nisi solius gloria & pulchritudo & infinita maiestas
summi Dei, quæ quidẽ nobis ita ingeret se large atq;
abundanter, ut non modo omnis angulos, tum omnisq;
inanitates sanctæ illius & beatæ tũcq; maxime hiantis
cupiditatis nostræ expleat ac refarciat, sed ultro etiam
addat uires & robur ad cupiendum, capacioresq; effi/
ciat, quo satiari affatim diuinæ illius uoluptatis æter/
na & inenarrabili lætitia possimus. Nostra igitur tunc
uere ora aperiet Deus, cum & ab eo aperientur, & in
eo, & ad eum, cum ille unus erit nobis omnia, & cun/
cta extra eum nihil, soloq; eo beati & contenti erimus;
quod utinam dono illius assequamur, ac sua faxit ipse
bonitate, ut ad tanti boni participationem, electi ab eo
& prædestinati simus, qui quãquã indigne deside ra/
mus istud, q̃q̃ peccatis sæpe auertimur, & ab eo quasi
deficimus, multitudine quoq; delictorum, & tanquã

mole cooperti, oppressiq; sumus, credidimus illi tamē spemq; salutis nostræ unicam in ipsius benignitate & clementia reposuimus, Aperiat quæsumus nunc Dei ipsius dono ora nostra dignus pro nostris sceleribus dolor, ut imploremus eius misericordiam, quo postea in gratiam recepti, & in Regni cœlestis societatem adsciti, apertis ab eo labiis nostris possimus prædicare & annūtiare illius laudem. Hoc iam tum Dauid adesse sibi cupiebat, iam tum spiritus sancti edoctus præuidentia, christiana mysteria intelligebat, atq; in eis spe certa & expectatione insistens, præ illis repudiabat iam & parui faciebat iudaica, satis gnarus in illis umbram esse, in nostris ueritatem.

Quoniam si uoluisses sacrificium dedissem, utiq; holocaustis non delectaberis.

Petita a Deo liberatione de sanguinibus, quā solus & quidem in hac uita uix cuiq;, in futura uero iis quos sibi ipse delegerit, datutus est Deus, postq; repromisit Dauid in tanti beneficii gratiam se exultaturum iustitiam Dei, & ipso aperiente labia sua, laudem eius annuntiaturum, subiungit daturum etiam se quidem id quod in eo erat, sacrificium & uictimas fuisse. Sed quoniam huiusmodi sacra & hostias aspernetur Deus, dare se se illi & dicare uerum & iustum sacrificium, quod est spiritus humiliatus, & cor contritum, quod unum sacrificium grate & libēter ab omnibus accipiat Deus, in quibus quidem uerbis ita perspicue, ut hæsitationi locus non relinquatur, utriusq; legis & ueteris & nouæ cerimoniæ, ac mysteria comprehensa sunt, ac repu-

diata quidem iudaica, christiana uero & significata, etiã adscita: nam in illis multũ sacrificiis & holocau-stis populus insudabat hebræorũ, magnoq; apparatu & studio, eiusmodi sacra cruenta plane, plenaq; turbæ & tumultus ꝓcurabat, magis illa opes offerentiũ indi-cantia, q̃ opem Dei promerentia. Quæ quãquã præ-cepta fuerant ab ipso Deo, & per eius seruos instituta Mosen, & Aaron, tamen tanquã cortex erant eorum, quæ illis inuolucris contecta, spiritu & ueritate melius continebantur. populum autem illum durum atq; tar-dum, ita tractabat & erudiebat Deus, ut si minus oc-cultorum mysteriorum, multorum atq; magnorum existeret capax, teneretur tantisper nihilominus in cul-tu & ueneratione unius Dei, ut ne ad fictos & ementi-tos elaberetur Deos. Ad quod quidem transfugium mobilitate quadam animorum pronus erat. Neq; desi-stebat tamen quandoq; per ora prophetantium denun-tiare palam, & significare id quod requirebat. unde enim illud. Misericordiam uolo non sacrificium. & in proximo. XLVIIII. Psalmo. Non accipiam de domo tua uitulos, neq; de gregibus tuis hirquos, & num-quid ego manducabo carnes taurorum? ac paulopost aperiens quid uelit. Immola Deo sacrificium lau-dis, inquit, & redde altissimo uota tua. Quæ nam uota? iuste, caste, integreq; uiuendi. Atqui tale nos sa-crum, talia uota offerimus, & habemus quidem ipsi q; hostias, uerum coelestes, quæ ab ipsa iustitia & castitate disiunctæ dari non possunt. Non enim Taurũ aut Hirquum, sed filiũ Patri in altari offerimus, Deũ Deo, omnipotentem omnipotenti, qui cum Patre &

F ii

ſpiritusſancto non duo,uel tres, ſed unus eſt Deus,atq; is quoniam ex hominis perſona caput noſtrũ eſt,noſq; ipſius membra coalita cum eo & cohærentia,niſi peccatis reglutinati diuellamur, in oblatione capitis noſtri,nos quoq; ipſos Deo omnipotenti offerimus, idq; in Spiritu ſancto,in puritate & conſtãtia fidei,in ardore charitatis, in ſpe futuræ beatæ immortalitatis. Hoc inducto uero & aduecto ſacrificio,ac ueluti nucleo legis retecto cortex abiectus eſt, umbræq; & ſimulacra ueritati conceſſere. Hæc igitur in lege ueteri apud ulgus occulta,prudentibus tantum uiris & ſanctis Patriarchis illis ac Prophetis reuelabãtur,ex quibus præcipuã iſtam apud Dominum gratiã tenuere Abraam & Dauid. Qui quidem Dauid,quãquam ipſum illũ corticẽ & ritus patrios ſacrificandi etiam tum more & uſurpatione retineret,uoluntate iam tamen ut ex uerbis hiſce apparet, ac ſententia repudiabat, totũq; ſe ſe ad hæc noſtra & chriſtiana conferebat,neq; aut in ſacrificiis cũ mactatur ante altare Dei uictima, aut in holocauſtis, cum flammis hoſtia tota adoletur,ſpem ſuam reponebat,ſed in uero & acceptabili ſacrificio,quod eſt.

Sacrificiũ deo ſpiritus contritus,cor contritum & humiliatum deus non deſpicies.

Spiritus contritus fides eſt, per quam plane credimus in Deum, præceptiſq; ipſius obtemperamus libenter, & inſtitutis ac legibus facile acquieſcimus, ſapimuſq; nou plus quam oportet, ſed ſapimus ad ſobrietatem. Nam qui ingeniis arrogantibus præditi altius & liberius uolunt euolare, ac ſibimet ipſis confidunt, u non

spiritum contritum, sed uagum & tumétem in se possi dent, maximoq; sunt in periculo constituti, ne uelut pennis cæra compactis ex alto in præceps corruant. illud Deo gratum, illud acceptum sacrificiũ est, quod in fide pura illi offertur, & in humilitate, & tamẽ nihil est tam conficiens humilitatis, quam fides. quis enim fidem habet & facile alii credit superbus? Ac pars quidem hominis potior mentis & rationis, cuius spiritus substantia est, uiuit ex huiusmodi fide, per eam enim maxime Deo coniungitur. Altera auté posterior pars, quæ sensus & cupiditates omnes continet, quorũ eor fons est & origo, ut totum hominem indicet sacrum Dei esse, & totum illi offerri oportere, per poenitentiam & dolorem peccatorum conteritur, ac sub obedientiam Dei & ordinem redigitur. In quo quidem sacrificio grato atq; placabili humanitatis nostræ expressa conditio est, qui nulla carnis aut sanguinis necessitate compellimur, quo minus fidem integram & stabilem teneamus, spiritumq; erga Deum contritum, hoc est, non durum, non contumacem, non repugnantẽ illius legi. Ab eadẽ uero carne & sanguinẽ imbibimus (de illis non loquor, si quos Deus in hac uita præpotenti manu sua a labe perniciosoꝝ criminũ illæsos conseruat) ut simus ad delinquendum proni atq; procliues, cuius tamen erroris emendatio est delicti poenitentia, ita spiritus quidem contritus subiectionem fidei & uoluntatem facilem ac solutam ad credendum indicat, quæ nulla obdurescit aduersus Deum contumacia. Cor uero contritum & humiliatum dolorem facinoris admissi coarguit, quod salutaris expiat poeni-

tentia quo nullum Deo gratius, nec minus despicabi-
le a nobis est sacrificium.

Benigne fac domine in bona uoluntate tua Sion, & ædificentur muri Hierusalem.

Dixit de sacrificio, nunc loquitur de loco sacrificii, sed ita ut quemadmodum uerum sacrificium non in tauris & uictimis, sed in spiritu & corde esse uoluit, sic uerum sacrificandi locum in spiritali Sion & Hierusalem intelligat. nam quid spiritui cum mœnibus & operibus manu factis potest conuenire? ac consonat quidē historiæ temporū hæc extrema orationis huius comprecatio, Non enim a Dauide, sed a filio Dauidis Salomone constructa mœnia Hierusalē, atq; urbs illa trino murorum ambitu cincta fuit. Templū quoq; Domino mirabili opere fuit ædificatum, q; eius condendi potestas ablata a Dauide fuerat propter bellorum undiq; imminentium impetus, atq; ut omnem Domini ædificationem opus pacis esse appareret. sed ut ista quoq; optaret tunc & designaret Dauid, quem sæpe iam diximus in toto fere Psalmo hoc, ita describere præsentia, ut multomagis inhæreat futuris, q; quemadmodum rerum index oratio est, ita res illæ erant tanquam imagines & argumenta meliorum longe quæ uenturæ erant rerum, ut inquam desideraret Dauid muniri Hierusalem, templum extrui, adorationes & sacrificia ibidem celebrari, tamen in illis corporum simulacris, quæ morti & ruinæ obnoxia intelligebat, non immorabatur, ut in proposito fini, Sed longius spe ac desyderio progrediebatur, atq; ad hæc

perfecta iam & uera atq; æterna contendebat, spirita/
leq; sacrificium, ad spiritalem Sion, & Hierusalem refe
rebat, quem sensum eius Prophetico spiritu tanto ante
futura prospicientem Christus Iesus in Euãgelio, ipso
exitu rerum iam comprobatum declarauit, cum Sama/
ritanæ mulieri, apud fontem Iacob perconctãti utrum
ibi, an in Hierusalem adorari Dominum oporteret, his
uerbis respondit, Mulier, crede mihi, uenit hora & nũc
est, quando neq; in monte hoc, neq; in Hierosolymis
adorabitis patrem, sed ueri adoratores adorabunt pa/
trem in spiritu & ueritate, nam & pater tales quærit
qui adorent se. Spiritus est Deus, & eos qui adorant
eum, in spiritu & ueritate adorare oportet. En ueram
Sion, ueramq; Hierusalem. an magis possunt congrue/
re ista inter se? aut maius testimonium quærimus, Da/
uidem pronunciasse futura, quæ iisdem prope uerbis
Dominus noster demonstret facta? ille sacrificium &
uictimas Deo aspernabiles esse inquit, hic patrem eos
quærere, qui adorent in spiritu, ille spiritum & cor, ue/
rum & gratum Deo esse affirmat sacrificium, hic ue/
ros adoratores adorare Deum in spiritu & ueritate. At
enim Christus Iesus & montem & templum respuit,
quæ ille sibi optat. Sed & Dominus repudiat corpo/
reum, & ille adsciscit & designat spiritale. Benigne fac
Domine in bona uoluntate tua Sion. Sion, si corpus
quæras & materiam, mons est, in quo Iebusei ciuitas
condita fuit, quam Dauid sibi in regale domicilium
electam uoluit esse Hierusalem. Si uero intelligentiã,
atq; mysterium, Sion, speculatio est, Hierusalem, uisio
pacis. Muri porro Hierusalẽ spes, fides, charitas. Bona

autem uoluntas uere illa est præsertim in Deo, quæ ad benigne faciendum immutabilis & perpetua est, quam illi ex cementis & materia constructæ Hierusalem, profecto cernimus non contigisse. Benigne ergo fac Domine in bona uoluntate tua Sion, & ædificentur muri Hierusalem, isti quidem etiam mortales & interituri, staturi & ipsi tamen quoad licebit, quoad tua uoluntas tulerit, uerum illi multo magis æterni & incorruptibiles, qui excitabūtur ex spiritu, per quos cœlestis tua & uere spiritalis ecclesia munietur, in qua nomen sanctum tuum in spiritu & in ueritate adorabitur, cuius ecclesiæ fundamenta atq; initia, consecranda sunt sanguine filii tui unigeniti a nobis quoq; ornādi, qui ex femine quidem nostro humanitatem accipiet, ex te uero æterno Patre semper habuit diuinitatem, ac per diuinum illud & incomparabile sacrificium augurato condenda, ad immortalem gloriam tui nominis sempiterni, cui tu Sion, & cui Hierusalem maxime benigne facies, cum filium trades tuum in quo peccatum non erit pro illis qui peccarint in ara crucis immolandum, ut illius morte & sanguine redempti omnes, & a graui iugo captiuitatis liberati, quo domiti antea & subacti Principi tenebrarum, exitialis militiæ nefarium sacramentum dixerint, ad sancta & legitima munia cœlestis militiæ reducantur, uiasq; eodem præeunte filio tuo edoceantur, & ueritatis, & salutis, & immortalitatis.

Tunc acceptabis sacrificium iustitiæ, oblationes & holocausta, tunc imponent super altare tuum uitulos.

Constructis mœnibus Hierusalem, & ædificato téplo, ex omni quidem Iudæa, atq; adeo ex finitimis quoq; nationibus confluebant, qui deo sacra facere & immolare hostias instituerant, eratq; celebre & frequens multitudine adeuntium, in templo Domini sacrificium. Sed hæc pauloante sacra, hæc holocausta repudiauit, neq; illis delectatus est Deus. Quo pacto igitur ea mox est acceptaturus? aut quomodo loquitur Dauid non repugnantia? Animum aduertamus, quæso, & cum Propheta ipso, intelligamus quæ nam sacrificia acceptturus Deus sit, ac quantum nobis datum est, ea illi, & corde & opere offeramus. Nam si solitarie, ac simpliciter sacrificium dixisset, erat ratio & locus dubitandi. Dixit autem sacrificium Iustitiæ, quo uerbo, omnis ambiguitas sublata est. Non enim errat Spiritus sanctus, non labitur, non discordia & pugnantia effatur. Iustitiæ sacrificium est sine tauro etiam & uictima. Taurum autem & uictimã, & in uniuersum illiusmodi sacrificia aspernatus fuerat Deus. Sacrum uero iustitiæ, qui potest aspernari? acceptat ille id semper & appetit, & odoris eius sentit suauitatem, illud uideamus, utra magis in Hierusalem, & utro in templo sacrificium illi iustitiæ offeratur. In illa ne materiali & corporea, an hac, quam Christus Iesus extruxit cœlesti & spiritali. Nam si uetusta Iudæorum sacrificia attendimus, inueniemus in illis non iustitiam, sed

simulacrum quoddam potius & uestigium leuiter impressum iustitiæ extitisse. Quæ enim ratio, aut quod est æquitatis argumentum, ut tu grauiter delinquas, & morte uictima plectatur? blandiri hoc est & assentari nobis ipsis. Quid commeruit ouis, si tu facinus commisisti? aut qua spe putas, cum fratri tuo damnum aut contumeliam feceris, posse te scelus illud cæterum cruore uictimarum expiare? prorsus nil ueræ, absolutæq; iustitiæ in sacrificiis talibus inesse potest. Quid ita ergo a Domino instituta fuerunt? diximus iam, ut populus per hæc sacra in unius Dei cultu teneretur. Primum enim uicinitate, deinde etiam contubernio, Aegyptiorum moribus assuefactus, uel etiam in ipso humani generis primordio, cum altiorū nondum mysteriorum capax esset, ab Deo ipso edoctus, cum sacrificiis deditus esset, iustius utiq; Deo uiuenti sacrificaret, q̃ fictis & mortuis Diis. At erāt eium quoq; morem sancti uiri & Prophetæ quibus arcana Dei reuelata fuerant, sequebantur? quia non erat fas quod præceptum omnibus & multo maximæ partis causa statutum erat paucos declinare, singularesq; ritus colendarū religionum habere uelle. Atq; illi tamē qui ueri sacrificii uim & rationem ac futuram spiritalem Sion nouerant, uenerabantur illam iam animo, cūq; usum communium sacrificiorum populo concederent, ueritatem & intelligentiam sibi retinebant. In illis itaq; Iudæorum sacrificiis, non in ipsis quidē, sed eatenus quoad legi scriptæ & maiorum obtemperabatur authoritati, iustitia erat, uel iustitiæ potius imago, atq; umbra quædā, cū enim quis peccatum commisisset, quod mortem pœnam

reposceret, dabatur quidem mors, sed per sophisma quodammodo & deceptionem, non hominis qui deli/ quisset, sed ouis aut hirqui, qui nihil commeruisset. Il/ lud unum uere sanctum in eo sacrificio atq; iustum, q in honorem Dei uiuentis immolabatur, & illius nomi/ ni gratiæ tamen agebãtur. In nostra uero spiritali Hie/ rusalem, in qua solum adoratur Deus in ueritate & Spi ritu, non modo iustitiæ sacrificia assidue offeruntur, sed ea ipsa iustitia proprium Deo est sacrificiũ. Non enim deriuamus pœnas delinquentium in ignaras deli/ cti & innocentes hostias, sed illud ipsum mactamus & immolamus Deo, quod peccauit, siue enim exarsit libido, ieiunio & continẽtia illam iugulamus, siue ira/ cundia incitata est, frangimus eam diuinæ offensionis metu. Tumorem quoq; animi & arrogantiam & effusas omnium generũ cupiditates æquanimitatis & tempe/ rantiæ legibus cohercemur, atq; harũ ueluti beluarum si quæ paululũ modo perfractis uinculis, ac ruptis obi/ cibus modestiæ, ad facinus aliquod proruperint, legis/ q; ac rationis imperiũ uiolauerint, adest continuo ul/ trix perpetrati sceleris pœnitentia, quæ illas oblatas ante altare Dei hoc sacrificiũ iustitiæ maxime uolẽtis pio & debito mactet supplicio, quarũ cruor lacrymæ sunt, balatus, Dei misericordiæ imploratio, Mors ad immortalitatẽ se recipiẽs, uita. Hoc iustitiæ sacrificiũ uere acceptat Deus, hæc illi grata, hæc propitiabilis est uictima, quã Iudæi ĩ externa imagine & simulacro, nos in Spiritu & ueritate offerimus, ac ut in omnibus rebus appareat, illos, umbras rerũ, nos, res ipsas comple xos esse, illi sæpenumero falsis inanium deorũ opinio/

nibus deprauati, quas pecudes & hostias Deo debebāt offerre, fictis diis offerebant, quodq; unū in sacris suis iustū & salutare habebant, honorē uidelicet & nomen omnipotentis Dei, id ultro ad perniciē & ad iniquitatem conuertebāt. Nos in ītestino sacrificio uero & spiritali, si Dei honori & nomini uictimas illas deferimus, nihil sanctius, nihil iustius, nihil salutarius, una cum totā pietatis & iustitiæ prorsus obtinemus. Si uero homini existimationi & laudi, & uel ambitioni nostræ, uel emolumento, atq; utilitati īmolamus, ut illud Deo gratissimū sacrificiū, sic hæc pessima & exitiabilis est idololatria, tanto hebraicis illis aureis uitulis, Diis gentium deterior, quanto magis impium est corrumpere ipsammet Iustitiam, q̄ simulacrum iustitiæ peruertere. Hoc in Dauide Spiritus sanctus optime prȩuidens, non solum datum fore sacrificium Iustitiæ Deo dixit, idq; Deū grate acceptaturū, sed oblationes etiam addidit, quæ sunt græce, ἀναφοραί, quasi dona, quæ propter uirtutem quidem & in præmii loco hominibus deferuntur, sed ab eisdem postea ad Deū referuntur, posteaq; in sacris ac parietibus figūtur, ut sicut ex uirtutis merito, & q; cupiditates suas egregie uicerit, laus ab hominibus tributa est, ad eam ipse non modo ut ad finē non contendat, neq; ipsi in uirtute nauanda elaboret, sed illā quoq; præterea ante deum suspendat, tanq; coronam & præmium publice acceptum, secū una Deo bonorū omnium largitori consecrans. Et holocausta, holocausta uera sunt, cum correptis mentibus nostris amore erga summū Deum, & uoluntate eodem studio inflammata, Tantum ex ignibus illis charitatis flagrat

incendium, ut cupiditates quoq; amissa contumacia & tanquā lasciuienti consumpta uiriditate, eisdem flam/ marum globis & uerticibus hauriantur, ac in amorem Dei omnes penitus conuertantur. Tunc imponent su/ per altare tuum uitulos. Quoniam uerae iustitiae partes duae sunt, una amor & cultus, honorq; summi Dei, alte ra beniuolētia & curatio proximi. perfecta parte prio/ re, & uere coelesti sacrificio ex ea Deo oblato, quando ex holocausto nihil omnino relinquitur, quod Dei ho nori consumptum non sit, non omisit etiam posterio/ rem, quae amore & charitate in proximum tota conti/ netur. ut sacrificium iustitiae plenum, atq; perfectum penitus haberemus. cuius quidem iustitiae posterioris usus, atq; exercitatio tam saepe, tantoq; opere, in nouo & ueteri testamento praecipitur, tantisq; condecoratur laudibus, ut facile appareat, hac una re potissimum & charitate erga propinquos, dignos nos effici, qui Deo esse curae & cordi debeamus. Dimittimus enim debi/ toribus nostris, si uolumus nobis dimitti, & misericor/ diam impartimur, ut misericordiam impetremus, ter/ renamq; opem egentibus impendimus, ut uili sane precio, atq; exigua opera coelestem illam ipsam opem demereamur. Vituli quippe ueluti delitiae armento/ rum & exuberatio quaedam est, unde benigne aliis fa/ ciedi copia suppeditat, his uidelicet qui oppressi pau pertate atq; inopia, subsidio indigent quotidiano, quibus admirabili dispensatione magni Dei, iccirco saepe necessaria desunt, ut tu cui abundant summini/ strando illis, & uictui, incolumitatiq; eorum suppedi/ tando, liberalitatis & humanitatis, & eius quae omniū

uirtutum caput est charitatis meritum & fructum con sequare. Tibi uero ad distribuendum & dilargiendum data sunt, ut qui alienam opem expectare coguntur, uirtutum unam maxime perfectricem patientiam melius adipiscantur. præclarum quidem esset, & ipsis angelis pene par, largiri ipsa etiam armenta, omnem q; prorsus substantiam & corpus integrum patrimonii in paupertes erogare, solo christi nomine & amore contentum, negligentem in semetipso partem eam, quæ lutea, fragilisq; est, illam uero perpetuam, ac spiritalem unam attendentem, illi uni uacantem, atq; inseruientem, per quam, si recte ea curata nobis fit, supra hominem euehimur, & similes Dei simus. Sed si in tam diuerso usu, & usq; adeo distractis a sensibili mundo opinionibus, hæc durior uitæ plerisq; uideatur esse conditio, saltē quæ exuberant tibi, saltem quæ superfluunt, quæ a te in delitiis & ad redundantiam habentur, illa inquam saltem pauperibus tribuantur. Habes armentum, hoc est patrimonium, quo omnes a tuo capite necessitates, omnes propulsare difficultates potes. quid amplius opus est? certa tibi uectigalia & uitæ adiumenta non desunt, da egenis atq; inopibus superflua, uerum ita da, ut in altari Domini, uituli abs te imponantur, idest ut apud Deū gratia, fructusq; meriti huius, non apud homines ponatur. Da inquam quærens Deo soli, non ulli humanæ affectioni, nec carni, aut sanguini satisfacere, neq; id ex tristitia aut necessitate, ob quod etiam uituli nominati sunt, tanq̄ iugo adhuc nullo domiti & subacti, sed sicut sponte destinasti in corde tuo & in propria uoluntate, hylarem enim datorē diligit Deus,

cui hoc oblato iustitiæ minoris sacrificio, gradum no-
bis facile extruimus ad apicem & fastigium diuinioris
etiam iustitiæ perueniendi, quã cognoscimus nos qui-
dem, laudamus, experimus, admiramur. facultatẽ quo-
q; nobis dari eius assequendæ intelligimus, nec beatius
quicquam reputamus, quã Deo penitus esse & amore
& studio coniunctum. Quominus uero id agamus, &
operã nauemus, quod nauandũ esse comprehendimus
intelligentia, quæ nam obsecro causa, aut uis est, quæ
nos auertit & abstrahit? qui obex, quod impedimen-
tum, quæ intus, & in animo inclusa seditio? cur ego sa-
na mente cum sim & iudicio integro, non ago sæpe ea
tamen quæ sani hominis & rite iudicantis esse uidean-
tur? Quomodo iniquitates meæ supergressæ sunt ca-
put meum, & sicut onus graue grauatæ sunt super me?
putruerunt & corruptæ sunt cicatrices meæ a facie in-
sipientiæ meæ? Vsq; eo ne prolapsus sum, usq; eo ne
elangui & defeci in memet ipso, & ab omni uiri uirtu-
te, constãtiaq; discessi, ut stare his, quæ decreui ipse sæ-
pe, quæq; a me totiens constituta sunt, nondum etiam
possim, nec Deo meo, meo uni bono adhærere. O bea
tos, qui potuerũt, fœlices, qui adhæserunt. Quãdo ego
uos o sancti & beati, non laudabo solum, uerum etiam
aliqua ex parte imitabor? Dolet, dolet cor mihi, cum
intelligo qui sim; & quis nimirum essem, si Dei in me
dona recognoscerẽ, atq; eius singularibus beneficiis,
mea grata & constans debita pietate uoluntas respon-
deret, quæ uelle tamen hoc agere uidetur, & quod uult
nequaquam efficit, propter importunas quidem recla
mationes & dissidia intestina obluctantiũ cupiditatũ,

quibus adhuc pares esse non possumus. Circumuenti enim, circumuēti inquam ab illis fuimus siue ignari ab initio quid ageretur, siue etiā negligentes. Quarū nunc ex acerba & tristi obsidione, ut nosmet ipsos eximere & liberare possimus, non a nobis ipsis, sed ab eodē Dño Deo auxilium nobis est præsens expetendum. Domine ante te omne desyderium meum, & gemitus meus a te non est absconditus, qui si uero dolore expressus est, si hæ lacrimæ solent tuam inenarrabilem clementiam ad ignoscendum miseris & ad iuuandum commouere, ut illæ peccatū commissum lauent, etiam in me obsecro atq; obtestor omnipotentiam tuam semen ipsum pec-cati & totum plantarium proluant, ut omni mala stir-pe radicitus euulsa, semen uerbi tui sanctum & salutare fruticari in animo meo cum sexagesimo, aut quando benignitatis tuæ modus non est, etiam cum centesimo possit. Ac posteaq; misertus mei secundum magnam misericordiam tuam fueris, postq; peccata mea dele-ueris, meq; ultro etiam spiritu principali confirmaue-ris, docete possim iniquos uias tuas, & laudem tuam pleno ore annuntiare, ac illud tibi offerre sacrificium iustitiæ, quod supra omnia in conspectu tuo gratum, amabile, acceptabile, desideratumq; est, per quod & salus nostra perpetua, & tua sempiterna gloria apud nos constituitur, qui uiuis & regnas in æternū, & ultra, Trinus, & Vnus, Amen.

QVISQVIS ES, SIVE IMPRESSOR,
siue Bibliopola, caue libellum hunc,
aliosue quoslibet in Francisci Minitii
Calui officina libraria primum excu/
sos, excudendosue, intra proximum
decennium uspiam gentium impri/
mas, uel ab aliis temere forsan impres/
sos uendas, hæc enim seuerissimo edi/
cto uetuit bonarũ artium fautor Cle/
mens. VII. Pont. Max. quique secus fe
cerint, eos non modo in singula uolu/
mina denis aureis mulctari, uerum &
Christianorum commercio, atque
aqua, & igni interdici uoluit.
Vale. & uide, ne inuidus negotium
tibi facessas, bene memor nullam
ESSE SCELERVM IMPVNITATEM.

R O M A E

IN AEDIBVS

FRANCISCI

MINITII CALVI

ANNO

M. D. X X V.